

PREZENTARE

Progresul economic al României, 1860-2010. Vol. II *Industria și Construcțiile*

Volumul II al proiectului, în patru volume, **Progresul economic al României, 1860-2010, în serii statistice seculare**, este structurat pe două părți – *A. Industria și B. Construcțiile*.

Prima parte, **Industria**, înfățișează, în cele 11 secțiuni de indicatori și indici, un ansamblu de peste 220 de tabele, procese și aspecte ale economiei industriale. Secțiunea I este consacrată indicatorilor de *sinteză* și are ca scop înfățișarea excursului sectorului cel mai dinamic și important al prefacerii economiei în procesul mecanizării și industrializării într-un secol și jumătate de la crearea statului național (1859–2010). Secțiunea prezintă, în tabele, indicatorii evoluției parametrilor fundamentali: forța motrice a industriei, personalul și valoarea producției, raportați la aceiași indicatori ai economiei, ca ponderi și pe locuitor.

După prezentarea dinamicii, cu rezultate istorice calitative în transformarea economiei, urmează alte 10 secțiuni care detaliază, în evoluție, prin indicatori, procese și componente ale întregii industrii. Între acestea: *personalul industrial* și interfața socială – salariul nominal și real; secțiunea privitoare la latura calitativ-formativă – *învățământul industrial, cadrele tehnice și cercetarea științifică* în domeniu; urmează secțiunea referitoare la *industria pe ramuri*, urmată de secțiunile: preistoria mecanizării – *industria meșteșugărească*, *industria energetică și a energiei electrice*, *industria extractivă*, *industria prelucrătoare* pe ramuri după indicatori principali, *produsele industriale* de bază – cca. 100 – expuse, de asemenea, pe ramuri. Penultima secțiune înfățișează dinamica globală a sectorului – *valoarea producției* industriale, în prețuri comparabile și structura sa pe ramuri, raportată pe locuitor și la persoane ocupate. Ultima secțiune, a XI-a, prin indicatori determinați exprimă, pentru aceeași perioadă de 150 ani, *schimbarea poziției și funcției sectorului industrial* în economia națională, concomitent cu progresul și modificarea structurii întregului organism economic.

Partea a doua, **Construcțiile**, expusă în 50 tabele, prezintă indicatorii specifici privitori la construcții și la rezultatele lor în economie – *investițiile și fondurile fixe* – descifrate pe ramuri, după indicatorii de personal și valoarea în prețuri comparabile.

Menționăm că *metodologia de prezentare a datelor și seriilor statistice în tabele, a surselor și notelor explicative* este comună întregului proiect și este expusă în *Introducerea generală* de la primul volum.

Cercetările întreprinse pentru volumul II s-au întemeiat, pentru perioada 1862–1947, în majoritate, pe materialul statistic – indicatori, indici, surse, note metodologice – al lucrării noastre precedente *Evoluția economică a României – Cercetări statistico-istorice 1859–1947*, – vol. I, *Industria*, în care acestui sector îi sunt consacrate peste 450 tabele. Menționăm că volumul cuprinde și tabele, date referitoare la provinciile românești, foste, până la 1918, sub ocupație străină – Transilvania, Bucovina și Basarabia. Astfel că cercetătorul interesat de situația industriilor acestor provincii, până la Unirea lor cu România, le află în acest volum.

De asemenea, volumul de față fiind prima lucrare de acest gen în literatura economică românească și mai ales cuprinzând începutul investigațiilor statistice economice cu problemele sale inerente, metodele de calcul, explicațiile, comentariile asupra surselor sunt considerabil mai detaliate.

În vederea formării seriilor statistice pentru întreaga perioadă de un secol și jumătate – 1860–2010 –, din volumul I s-au selectat numai o parte din indicatori îndeosebi cei care puteau fi compatibilizați pentru continuitate până la sfârșitul intervalului proiectat.

Partea a doua a perioadei analizare s-a întemeiat pe surse contemporane – Anuare statistice, date de arhivă de la I.N.S., unele cercetări de autor. Dificultăți importante s-au întâmpinat în sursele statistice ale **perioadei 1950–1989**; în primul rând, datorită faptului că în majoritatea perioadei procesele economice erau exprimate în **indici**, nu în indicatori, iar baza=100 în anul 1950 nu era arătată în cifre absolute, pentru a putea fi calculați indicatorii necesari. Interesant apare faptul că odată cu sporirea dificultăților economiei, după anul 1980, volumul datelor din Anuarele statistice se reduce drastic; Anuarul statistic din anul 1980 conține 318 tabele și are 690 pagini; cel din anul 1987 conține numai 90 tabele și 126 pagini. Ultimul Anuar, al anului 1989, tipărit, dar nedifuzat, este și mai subțire.

Problema principală constă în măsura în care datele reflectă realitatea; în general regimul politic comunist impunea majorarea scriptică a valorii indicatorilor economici pentru a justifica „superioritatea” socialismului. Ca exemplu, în anul 1989 producția de cereale a României era calculată la 32 mil. tone (A.s. 1989) față de cea reală, de 18,4 mil. tone (A.s. 1990).

Pe de altă parte, metodologia de calcul aplicată pentru unii indici economici conducea la același rezultat, la începutul perioadei – 1950 – indicele producției cuprindea o arie mai restrânsă; treptat se introduceau activități noi pe lângă sporurile de producție; dar, după lărgirea ariei de cuprindere a indicelui nu se modifica și baza îngustă de pornire, astfel că toate sporurile ulterioare erau supraestimate. Din notele explicative la diferite Anuare reiese că, în perioada critică a regimului, când erau dificultăți de creștere a producției, s-a ajuns să se cuprindă la producția industrială activități (în câte procente nu se menționează) așa-zise „industriale” din gospodăriile țărănești, respectiv de prelucrare casnică, alimentară, construcții etc. În agricultură, la producția agricolă se includea valoarea buruienului, a fructelor consumate de culegători, a furajelor consumate de animalele care transportau la depozite aceste produse.

La fel, unii indici sintetici, venitul național, erau supraestimați prin diferite metode; de pildă creșterea indicelui oficial al venitului național în anul 1989 față de 1950 era de 21 ori (A.s. 1989, p. 5). Pentru lucrarea noastră, asupra PIB¹ am recalculat indicele venitului național după notele Anuarelor statistice din perioada 1957–1988 și am obținut un indice de creștere de numai 9,6 ori.

Ca urmare, necesitatea imperioasă este ca instituția statisticii oficiale să reconstituie pe baze reale, după sursele din arhivă, datele economice ale perioadei 1950–1989. Altfel, se folosesc, cum s-a petrecut la lucrările Centenarului, unele date nereale, din care decurg concluzii deformate, neștiințifice.

Prin diferite metode statistice s-a eliminat mare parte din deficiențele surselor perioadei și considerăm că indicatorii utilizați de noi sunt apropiați de realitate, fiind compatibilizați pentru comparații pe termen lung.

În privința indicatorilor economici ai **perioadei 1990–2010**, în mare parte supusă inflației de mii de ori, practic ei nu sunt operabili pentru seriile noastre pe termen lung, cu atât mai mult cu cât sursele oficiale nu au publicat deflatori corespunzători: pentru unii indicatori necesari, exprimați în prețuri curente, am constituit, conform notelor explicative, un deflator general după indicii prețurilor bunurilor de consum și ai serviciilor; dar și aici, în perioada 1990–2010, sursele statistice au modificat metodologia de calcul, ceea ce induce un alt element de relativitate. De altfel, în seriile de timp oficiale – 1990–2010–2015 –, pentru unii indicatori se fac mențiuni ca: „necomparabil cu perioada precedentă” sau seria indicilor începe din alt an decât cel de bază, 1990 sau 1991.

Modificarea metodologiei, din cauza alinierii la normele U.E., a constituit o altă sursă de dificultăți de compatibilizare a indicatorilor pe termen lung.

---

¹ Victor Axenciuc, *Produsul intern brut al României 1862–2000*, vol. I, Editura Academiei Române, București, 2012.

REZUMAT-DRH- Seria A Moldova

Vol.IV

Volumul al IV-lea al colecției **Documenta Romaniae Historica**, seria A. Moldova, cuprinde 196 de acte interne dintre anii 1505 și 1526 (domniile lui Bogdan al III-lea și Ștefan cel Tânăr); dintre acestea, 191 sunt documente autentice, iar 5 sunt false.

După forma de păstrare arhivistică, majoritatea acestor acte (98) sunt editate după originale slavone și 8 după facsimile slavone (limba de cancelarie a epocii în Țara Moldovei), 15 după copii slavone, 38 după traduceri românești, 10 copii după traduceri românești, 18 rezumate românești, 3 rezumate germane și 3 mențiuni românești.

Aceste documente se păstrează la Biblioteca Academiei Române – București, în Fondul de Documente Istorice (78 de acte), Arhivele Statului Iași (în prezent Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale (63 de acte), Arhivele Statului (Naționale) Suceava (5 acte), Arhivele Naționale Chișinău (3 acte), Muzeul Județean de Istorie Suceava (3 acte), Arhivele Statului București (în prezent Arhivele Naționale București) (2 acte), Arhivele Naționale Mehedinți – Drobeta-Turnu Severin (2 acte), Arhiva Centrală de Stat a Actelor Vechi – Moscova, Federația Rusă (2 acte), Biblioteca Națională București (2 acte), Biblioteca Națională Rusă – Sankt Petersburg, Federația Rusă (2 acte), Muzeul Istoric de Stat – Moscova, Federația Rusă (2 acte), iar câte un act la Arhivele Naționale Bacău, Arhivele Naționale Bistrița (județul Bistrița-Năsăud), Arhiva Istorică Centrală de Stat a Ucrainei – Liov, Archiwum Grovne AKT Dawnjch – Varșovia, Polonia, Biblioteca Academiei de Științe a Republicii Moldova – Chișinău, Biblioteca de Stat a Rusiei – Moscova, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” – Iași, Biblioteka Czartoriskich Krakowie – Polonia, Biblioteca Zakladu Narodowego imeni Ossolinskih – Wrocław, Polonia, Biserica Sfântul Nicolae (episcopală) – Rădăuți, județul Suceava, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” – Iași, Muzeul Județean Timișoara, Muzeul Brăilei „Carol I” și Muzeul Municipal București; 16 acte sunt republicate după ediții ale acestora.

Forme arhivistice inferioare celor editate în acest volum din fondurile documentare menționate mai sus se află și în alte depozite arhivistice din țară și din străinătate, înregistrate aici, ca și în celelalte volume din **D.R.H.**, la descrierea arheografică și bibliografică a fiecărui text editat.

Nu au putut fi investigate nici pentru intervalul de timp cuprins în acest volum „importantele fonduri arhivistice ale unor lăcașe de cult și așezăminte religioase din Orientul Apropiat și ale mănăstirilor de la Muntele Athos – Grecia, la care au fost închinat și unele mănăstiri moldovenești, după cum continuă a rămâne în afara preocupării instituțiilor românești abilitate documentele unor mănăstiri din nordul Țării Moldovei, luate de la acestea după 1775 și aflate acum la Arhivele Statului din Viena (Österreichisches Staatsarchiv) – Kanzleiarchiv de la Wiener Kriegerarchiv – Austira”¹. Rămân a fi investigate sistematic și numeroasele și atât de importante fonduri și colecții de documente medievale românești din arhivele, muzeele și bibliotecile țărilor din estul și nord-estul spațiului istoric românesc, unde a ajuns, după cum aflăm din ultimele investigații științifice², și atât de importantul fond de acte medievale al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, înstrăinat în 1686 și căutat, fără rezultat, de renumiți istorici români din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și din veacul următor în arhivele poloneze și rusești³. Luată de la Zolkiew de cnezii Radziwill, moștenitorii lui Jan Sobieski, și dusă în altă parte a spațiului polono-lituanian, unde ei aveau moșii, această arhivă a ajuns pe un domeniu al lor din Belarus⁴.

Majoritatea documentelor din acest volum, a cărui întocmire a început cu câteva decenii în urmă, în cadrul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” din Iași, a mai fost editată sub diferite forme în două volume din **corpusul** lui Mihai Costăchescu de **Documente moldovenești**⁵ și într-un volum din **corpusul** din secolul trecut al Academiei Române⁶, în care textele⁷, numai în traducere, au

---

¹ Cf. *Prefața* la vol. VI al acestei colecții de documente istorice, seria A. Moldova, p. IX–X și nota 1, precum și cea de la vol. VII, p. IX.

² Întreprinse în anii din urmă de colegul Valentin Constantinov de la Institutul de Istorie al Academiei de Științe din Chișinău – *Primul document original descoperit din arhiva Mitropoliei Moldovei înstrăinată la 1686*, în „Arhiva Moldaviae”, II (2010), p. 189–192; idem, *Noi documente originale din arhiva Mitropoliei înstrăinată la 1686 și o istorie a mănăstirii Putna într-un pergament din secolul al XVIII-lea*, în *Retrospecții medievale. In Honorem professoris Ioan Caproșu*, editat de Victor Spinei, Laurențiu Rădvan, Arcadie M. Bodale, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, p. 141 și urm.; idem, *Documente inedite privitoare la istoria românilor păstrate în arhivele din Belarus*, în *Orizonturi medievale și moderne în istoria românilor. Economie, societate, politică, cultură, istoria științei, în onoarea profesorului Demir Dragnev*, Chișinău, 2016, p. 648–659.

³ Cf. Doru Scărlătescu, *Cărturari români în Galiția. Pe urmele tezaurului mitropolitan al Moldovei, în România în afara granițelor țării. Iași, Cernăuți: legături istorice*, Iași – Cernăuți – Herța – Edineț, 2012, p. 21–55.

⁴ Neinventariată, această colecție diplomatică se păstrează în Arhiva Națională Istorică din Belarus, Minsk, în mai multe fonduri, ce urmează a fi catalogate.

⁵ *Documente moldovenești de la Bogdan Voievod*, Iași, 1940 și *Documente moldovenești de la Ștefăniță Voievod*, Iași, 1943.

⁶ *Documente privind istoria României*, A. Moldova, veacul XVI, vol. I (1501–1550), București, 1953, p. 42 (nr. 37), p. 227–228 (nr. 200), p. 595–601 (nr. 1–6 – documente false) și p. 615–696 (facsimile după documente originale sl.).

fost revăzute atât de Mihai Costăchescu, cât și de Petre P. Panaitescu⁸, după ce fuseseră pregătite pentru tipar și editate după normele colecției **Documente privind istoria României (D.I.R.)** de „colectivul Secției de istorie medie a Institutului de Istorie și Filosofie din Iași” al Academiei Române⁹. Schimbându-se regulile de transcriere și de editare a documentelor medievale în noul **corpus** diplomatic, **Documenta Romaniae Historica, A. Moldova (D.R.H.)**, inițiat de Academia Română, conducerea aceluiași Institut de Istorie al acestei Academii a stabilit un nou colectiv de editare a acestui tom după noile norme științifice, după care au început transcrierea și traducerea primelor acte slavone prof. univ. dr. C. Cihodaru, dr. L. Șimanschi și subsemnatul. Întrucât după încetarea din viață la scurt timp a primilor doi redactori nu s-a mai alcătuit un nou colectiv de editare (subsemnatul plecând pentru mai mulți ani ca visiting professor în Statele Unite ale Americii și, apoi, în Anglia), volumul IV a rămas în starea lui incipientă, de pregătire (un număr restrâns de acte), în arhiva Institutului de Istorie ieșean menționat. Am preluat deci, după mai mulți ani, textele celor 169 de documente autentice + 6 false în această formă cu obligația, subînțeleasă, de a le retranscrie sau colaționa după formele arhivistice păstrate sau după cele 38 de facsimile din volumul I, veacul XVI, al colecției **D.I.R.** potrivit normelor de transcriere și de editare ale noului **corpus** documentar **Documenta Romaniae Historica (D.R.H.)**¹⁰ și ale celor adiționale stabilite la Iași pentru seria A. Moldova a acestuia¹¹, cu preocuparea consecventă de a cumula la sfârșitul documentului editat toate elementele descrierii arheografice și ale edițiilor anterioare ale acestuia. La transcrierea actelor, toate cuvintele prescurtate au fost întregite prin paranteze rotunde, iar greșelile au fost marcate prin paranteze unghiulare; ierurile finale din originalele slavone au fost întregite ca și la volumele anterioare ale **corpusului**, potrivit valorii lor gramaticale. După aceleași norme am transcris și cele 21 de acte noi, ce au sporit numărul documentelor din volum de la 169 + 6 la 196, ca rezultat al extinderii cercetării arhivistice sistematice, care s-a impus de la sine și pe care am efectuat-o, cum am menționat și în alt tom al acestui **corpus**¹², în arhivele, bibliotecile și muzeele din țară și în unele din străinătate timp de câțiva ani și cercetarea în același mod a foarte bogatei arhive a lui Mihai Costăchescu, compusă din transcrieri de documente nedefinitivate pentru tipar și din fotografii după acte originale, dintre care nu puține aflate în colecții particulare, arhivă dispersată azi în mai multe fonduri de la Biblioteca Academiei Române și Arhivele Statului din București și de la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” și Arhivele Statului” din Iași¹³. Datorită noilor achiziții arhivistice și a reorganizării unor fonduri documentare din țară am retranscris, de asemenea, numeroase documente după forme

---

⁷ În număr de 169 de acte autentice și 6 false.

⁸ Cf. *Prefața* la vol. VI al colecției de față, p. X–XI.

⁹ *D.I.R.*, A. Moldova XVI, vol. I, p. II.

¹⁰ *Vezi Introducerea* la vol. I al seriei B. Țara Românească, p. V și urm.

¹¹ Cf. *Prefața* la vol. I al seriei A, p. VIII și urm.

¹² Cf. *Prefața* la vol. VIII, p. XI.

¹³ Cf. p. X și notele 9–19 din *Prefața* de la vol. VII al acestei colecții diplomatice; v. și *Prefața* de la vol. VI, p. X–XI, notele 7–14.

arhivistice superioare celor anterioare, ce aduc volumului de față, pe lângă sporul cantitativ de mai sus și un foarte important spor calitativ, ca să nu mai vorbim de corecturile aduse multor texte din edițiile mai vechi¹⁴.

Și în acest volum, la traducerea textelor slavone, am deslavizat unele nume proprii românești, corectând astfel unele forme greșite folosite până acum în istoriografia românească, astfel încât în ambii indici ai volumului a fost înregistrată la fiecare **voce** forma corectă a lexemului din document. Textele slavone și românești definitive ale actelor din acest volum au fost computizate de colegul Marius Chelcu, cercetător științific la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași; îi aducem și aici mulțumirile noastre prietenești. Nu putem, de asemenea, să nu subliniem, încă o dată, rigoarea științifică cu care au fost pregătite pentru tipar unele documente de la începutul acestui volum de către regretații editori de acte medievale C. Chihodaru și L. Șimanschi, a căror amintire a fost menționată și la începutul volumului de față.

---

¹⁴ Pentru primele corecturi aduse unor texte din colecția *D.I.R.*; cf. *Errata* la volumele *Documente privind istoria României*, A. Moldova, veacurile XIV–XVII (1384–1625), *Indicele numelor de locuri*, întocmit de Alexandru I. Gonța, ediție îngrijită și prefață de I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, 1990, p. 294.

Prezentare privind lucrarea

Mișcarea națională a românilor din Transilvania (1849-1918). Documente, vol. VII/2, 15 iunie 1863 – 25 octombrie 1865, editori Loránd Mádly, Daniela Deteșan, Mirela Popa Andrei

Cercetările fundamentale privind istoria politică și națională a românilor din Transilvania se îmbogățesc cu o nouă ediție critică de documente. Tomul VII/2 din seria *Mișcarea națională a românilor din Transilvania (1849-1918). Documente* are la bază un demers colectiv care continuă volumul VII/1 dedicat Dietei de la Sibiu, prima în care românii au avut majoritatea reprezentanților.

Tematica abordată evidențiază o direcție clară de cercetare academică axată în cadrul sectorului de istorie națională de la Institutul de Istorie din Cluj al Academiei Române pe studierea și publicarea celor mai relevante aspecte și documente cu caracter politic, social și cultural privind națiunea română din Transilvania în epoca neoabsolutistă care a urmat revoluției de la 1848-1849, apoi epoca liberală deschisă prin diploma din 20 octombrie 1860 și perioada dualistă (1867-1918).

Cel puțin două sunt aspectele de noutate aduse acum în prim plan: a) inserarea documentelor din arhivele naționale din vestul țării, în special cele din Arad și Timiș; b) completarea datelor referitoare la viața politică și socială a națiunii române din monarhia austriacă în anii când la Sibiu a funcționat prima și singura dietă românească (1863-1865), cuprinzând și acele teritorii care nu au intrat în atenția volumului VII/1, respectiv Partium-ul, Crișana, Banatul.

Volumul se deschide cu o introducere, urmează lista abrevierilor și lista regestelor și se încheie cu un foarte necesar indice de persoane și localități. Titlul descrie cu exactitate conținutul propriu-zis. Editorii și-au dat o mare străduință să culeagă surse primare variate și ilustrative din diferite direcții ale arhivelor județene (Alba, Arad, Bistrița, Brașov, Cluj, Săliște, Timiș) și din străinătate (Budapesta, Viena). În suportul argumentelor au mai stat ziarele epocii (*Gazeta Transilvaniei*, *Foaie pentru minte, animă și literatură*, *Concordia*, *Telegraful român*, *Amiculu scolei*, *Familia*), ediții critice de documente și corespondența părintelui presei românești transilvane (primită și trimisă), George Bariț. De la Biblioteca Academiei din Cluj s-a consultat și folosit din colecția de fotocopii 395/1 actele politice și sătești din Arhiva Mitropoliei Blaj corespunzătoare anilor 1865-1867.

Sunt puse în circuitul științific rapoarte, memorii, protocoale, reclamații, petiții, informări, solicitări, propuneri, manifeste electorale, circulare, redactate în limbile germană, maghiară și română.

Datele și informațiile sintetizate de volumul VII/2 acoperă intervalul 15 iunie 1863 - 25 octombrie 1865. Este perioada care se întinde între mesajul împăratului Francisc Iosif I la deschiderea dietei și rescriptul imperial de convocare a deputaților regaliști la dieta de la Cluj. Un răstimp scurt, dar extrem de relevant pentru cei 1.573.062 locuitori ai Transilvaniei distribuiți în 2.048 localități, conform statisticii înaintate de generalul Ludovic Folliot de Crénneville cancelariei aulice de la Viena.

În centrul atenției se află regiuni precum comitatul Alba de Jos - cel mai întins din Transilvania, Hunedoara - așa-numita *Valahia Transilvanica* - aproape exclusiv românesc, districtul Năsăud - "falnicul district" format din 44 de comune, pe teritoriul căruia a funcționat până în 1851 regimentul românesc II de graniță, districtul Chioar, comitatul Arad, Banatul Timișan (comitatele Timiș, Torontal și Caraș).

Scurta perioadă liberală înregistrează importante progrese pe tărâm confesional, remarcabile realizări școlare și câțiva mari pași înainte în domeniul culturii. Cea mai mare realizare a epocii revine incontestabil românilor ortodocși care obțin în 1864 separarea de patriarhia de la Carloviț, restaurarea mitropoliei Sibiului și noua episcopie de la Caransebeș. Acest proces este bine reprezentat documentar în volum, cu toate ecurile și implicațiile sale.

1863-1865 sunt anii unei vivacități școlare, în care rețeaua de școli ortodoxe și greco-catolice crește numeric și calitativ. Exemple de școli bine organizate se pot da și pentru zona Năsăudului. Deschiderea solemnă a Gimnaziului grăniceresc din Năsăud, la 4 octombrie 1863, de ziua onomastică a împăratului, reprezintă un eveniment cu o semnificație majoră. "Instrumentele de dotațiune" pentru comunitățile din Teuni, Săcel, Frata, Ciurila, Făget, Reditu, Nou Român ilustrează sub raport cifric retribuțiile bănești pe care le primeau anual învățătorii. Se mai adăugau după caz, lemne de foc, cereale, o locuință cu terenul aferent unei grădine de legume.

Editorii volumului și-au adus o contribuție importantă prin identificarea, selectarea și prelucrarea de surse arhivistice primare, păstrarea unui contact permanent cu cei mai buni specialiști din țară și din străinătate și nu în ultimul rând alcătuirea unei baze de date istorico-politico-socio-culturale.

În concluzie, cartea îmbogățește substanțial istoriografia română și reprezintă un excelent punct de plecare pentru abordări analitice și sintetice ale perioadei liberalismului habsburgic, așa-numita "epocă care surâde", o sursă de inspirație pentru noi cercetări.

